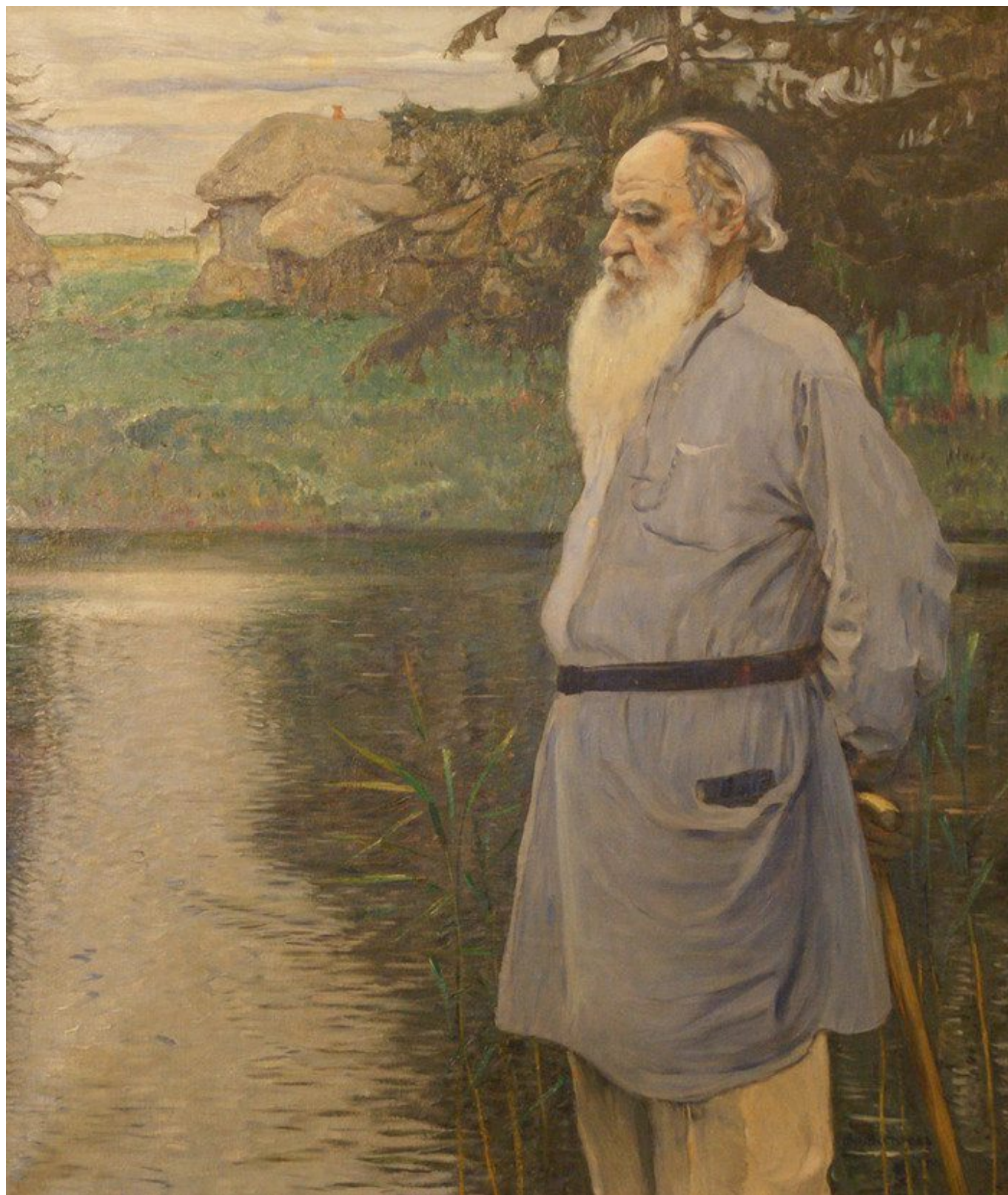

Накыкатыñ узында: Лев Толстоуыñ өмри ве пикирлери

Category: Edebi makalalar, Heкаýalar, Kitapcy, Powestler, Romanlar
написано kitapcy | 26 января, 2025

Накыкатыñ узында: Лев Толстоуыñ өмри ве пикирлери HAKYKATYÑ
YZYNDA: LEW TOLSTOÝYÑ ÖMRI ве PIKIRLERI

Dünýä inen gününden bäri ykbalyň oýun meýdanynda tans edip gelýän Lew Nikolaýewiç Tolstoýyň ömri adam ruhunyň çuňluklaryndaky gözlegleriň we hakykatyň ugrundaky tutanýerliligiň uçgunlaryny öz içine alýar. Bir asyr mundan öň «Gynanyp bilýän bolsaň, içiňde janyň bardyr. Başgalaryň gynanjyny duýup bilýän bolsaň, onda sen adamsyň» diýip, adamlaryň kalbynda hemişelik tagt guran beýik ýazyjy, filosof,

akyldar Lew Nikolaýewiç Tolstoý 1828-nji ýylyň tomsunyň soňky günlerinde Moskwanyň Tula şäherinde baý we medeniýetli maşgalanyň dördünji çagasy bolup dünýä inipdir.

Moskwanyň üsüm köçelerinde, baý we medeniýetli maşgalanyň gujagynda kemala gelen Tolstoý eýýäm ömrüniň ilkinji ýyllarynda gynanjy-da, begenji-de, ýitgini-de, gazanmagy-da bilmäge ýetişipdir. Ejesiniň bimahal ölümi we kakasynyň zyndandan galdyran mirasy oňa dünýewi baýluklar bilen birlikde içki ruhy boşlugy-da serpaý edipdir. Iki ýaşynda ejesi, şondan ýedi ýyl soňam kakasy aradan çykypdyr. Onuň okuwyna ýakynlary göz-gulak bolupdyr.

Kazan uniwersitetiniň Gündogary öwreniş fakultetiniň Arap-türk dili we edebiýaty bölümine giren Tolstoýyň mugallymy onuň adatdan daşary dil öwrenmek ukybyna haýran galypdyr. Entek çagaka nemes, fransuz, zyndandanam iňlis, latyn, grek, tatar, ibrany, türk dillerini öwrenipdir. Hemişde gözlegde bolan Tolstoý uniwersitete öwrenişip gidibermändir we okuwyny taşlap gaýdypdyr. Okuwyny az wagtlaп hukuk fakultetinde dowam etdiripdir, ol ýerde-de saklanyp bilmän gaýdypdyr. Soň özünde ýiti täsirleri galdyran Kawkaza gidipdir.

Ýaşlyk ýyllarynda, okuw-bilim bilen geçen günlerinde Tolstoýyň ruhy ylym-bilime we täze açyşlara teşne deňiz deýin soňsuzlyga sary ýol alypdyr. Uniwersitetde okap ýörkä arap-türk edebiýaty bilen tanyssa-da, öňden dowam edip gelýän terbiýesi onuň erkin ruhuny agyzdyryklap saklapdyr. Soňra hukuk fakultetinde okanam bolsa, içindäki ot-ýalyn ony Kawkazyň çuň dereli daglyklaryna iteripdir. Ol ýerde uruşyň bir gyrasynda adamzadyň çuňlugyny we gynanjyny tanapdyr. Kawkaz halklarynyň hekaýatlary onuň galamynda ýaşapdyr, romanlarynda we hekaýalarynda janlanypdyr. Agasynyň sözi bilen harby gulluga ýazylypdyr. Krym uruşynda ofiser bolup gulluk edipdir. Kawkaz halklaryny ýakyndan tanapdyr, olaryň yaşaýşy Tolstoýda ýiti täsirleri galdyrypdyr. Kawkaz halklarynyň durmuşyndan söz açýan «Hajymyrat», «Kazaklar» powestlerini, Krym uruşyndan başdan geçirenlerini gürrüň berýän «Sewastopol hekaýalaryny» ýazypdyr.

Goşunda kän wagt bolmandyr. Peterburga gaýdyp gelipdir. Ýewropa ýurtlaryna syýahat edipdir. Ýewropa intelligensiýasynyň görnükli wekilleri we ýazyjylary bilen tanşypdyr. Soňra Russiýa gaýdyp gelip, Moskwanyň tanymal lukmanlaryndan Bersiň gyzy Sofiýa bilen durmuş gurupdyr. Mundan soň obadaky mülküne çekilip, ýönekeý durmuşda ýaşap

başlapdyr. Özünü edebi döredijilik işine bagyşlapdyr. Dünýäniň iň meşhur epopeýalaryndan «Uruş we parahatçylygy» ýedi ýylyň dowamynda şu ýerde ýazyp gutarypdyr. «Anna Kareninany» ýazmaga başlapdyr. Şol geçen wagtyň içinde üç çagasyny heniz bäbekkä, beýlekilerini baş we ýedi ýaşynda, agasyny we ýakynlaryny ýitirmegi Tolstoýyň ruhunda çuňňur yzlaryny goýupdyr. Ruhý näsazlyklary başdan geçirip, mahal-mahal öz janyna kast etmäge synanyşan gezekleri az bolmandyr.

Ýewropa intelligensiýasynyň wekilleri bilen duşuşan günlerinde pikirleriň tansyndan ruhy gananam bolsa, Tolstoýyň hakyky ýoly dogduk ýurduna gaýdyp gelenden soň, öz obasynda başlapdyr. Ýönekeý durmuş, mal-gara, ekin-dikin işlerine höwrügen we edebiýata bagyş edilen ömür onuň üçin hakyky baýlygy aňladypdyr. «Uruş we parahatçylyk», «Anna Karenina» ýaly klassyky eserlerini ýazanda esasy uruşy adamyň öz içindäki şübhedir derňemeler bilen alyp barypdyr. Tolstoý hemişe gözlegde bolupdyr. Durmuşyň manysy näme? Nireden geldim? Nämä ynanýaryn? Nirä barýaryn? Ine, ol şu soraglaryň töwereginde ömrüni geçiripdir. Hristianlygy derňäpdir, buthanany derňäpdir. Isa pygamberiň hudaý däldigini, munuň hristianlygyň düýp taglymatyna ters gelýändigini aýdypdyr. Munuň üçin buthana ony aforoz edipdir (dinden çykan diýip yglan edipdir). Şonuň üçin ýazyjynyň kandidatlygy görkezilenem bolsa, Nobel baýragy berilmändir. Ýazyjy musulmanlary Kawkazda ýakyndan tanapdyr we ömrüniň dürli döwürlerinde olar bilen gatnaşykda bolupdyr.

TOLSTOY

Ünlü Rus Yazarın İslam
Peygamberi İle İlgili Kayıp Risalesi

HZ. MUHAMMED

محمد

GİZLENEN KİTAP

 Ötek Adam

Tolstoý ömrüniň her bir pursatynda ruhy-magnawy çuňluklarda ýüzüpdür. Buthananyň berk dogmatlaryna garşy çykypdyr, hristianlyk we yslamyýet bilen ýüzleşipdir. Ruhunyň garaňky

labirintlerinde gezim edende, maşgalasy bilenem ýgy-ýgydan tersleşipdir. Baýlygyny, mal-garasyny garyp-gasarlara paýlajak bolmagy-da onuň adamzada we adalata bolan çuň söýgüsiniň alamatydyr.

Tolstoý «Hristian taglymatyny hemme zatdan ýokarda gören we kabul eden biri hökmünde, muny aýtmak geňem bolsa, yslamyýetiň şek-şübhesiz ajaýyplyga eýedigini görnüp duran hakykatdyr. Yslamyýet hristianlykdan alty ýüz ýyl soň adamzadyň problemalaryna jogap berip biljek kämillikde gelipdir» diýip ýazýar. Tolstoý öz obasynyň adyny goýup çykarýan «Ясная Поляна» žurnalynyň oktýabr aýyndaky sanynda Muhammet pygamberiň (s.a.w) hadyslarynyň toplanan kitapçasyny çap edipdir. Kitapça sözbaşy hem ýazypdyr. Tolstoý ömrüniň soňky ýyllarynda maşgalasy bilen ymykly tersleşipdir. Ol eýelik edýän bar baýlygyny garyplara berjek bolupdyr. Gizlinlik bilen ýanyna lukmanyny alyp obasyndan çykyp gaýdypdyr. Gezime çykandan birnäçe gün geçenden soň Astopowa stansiýasynda segsen iki ýaşynda pnewmaniýa ýolugyp aradan çykypdyr.

Iň soňky ýolagçylygyna çykan wagtam Tolstoýyň ruhy gözlegde bolupdyr. Ol ajal gaşyna gelen wagty-da hakykatyň yzyndan ylgapdyr, adama berilen iň uly serpaý hökmünde ömrüň gymmatyna aň edip, adamzadyň mukaddes gymmatlyklaryny beýgeldipdir. Lew Nikolaýewiç Tolstoý ömrüniň her bir pursatynda adamzadyň umumy gözlegleriniň bir parçasyny bolupdyr. Onuň galamy, ruhy, pikirleri wagtdan ozan miras galdyryp, adamzadyň hemmetaraplaýyn paýhas goruna goşant goşýar. Ol hakykatyň yzynda ýörän, adamyň kalbyndaky gizlin materikleri açan beýik kapitandyr. Edebi makalalar